

anders niet en volgt dan haet, nyt, kyvagie, lasteringhe, quaet vermoeden, schoolgekyff enz. 1 Tim. I ende VI; 2 Tim. II; Ti. III. Ende wat diegene, die sulcx doen, voor eene belooninghe hebben sullen, leert St. Paulus Gala V. Maer dit hebben oock de heylige Patres in de eerste Kercke met de daet ende in de waerheyt bevonden; daerom sy terecht hebben gesproken: quod veritas non docendo, sed disputando amittatur (dat de waarheid niet door de onderwijzing, maar door het dispuut verloren gaat). Daerom syn wy geresolveert (besloten), ons voor alsulcke onondentelycke disputatiën te hoeden; want wy van Christo geleert syn, over synen worde ende sacramenten niet te disputeren, maer denselven eenvuldelyck te gheloooven, ende synen doot daerby te vercondigen, 1 Corin. XI.

Doch eindelyck ende tot conclusie connen Ul. wy niet verbergen, dat de onse haer te meermalen by den Edelen Mogenden Heeren Staten, als onse behoorlycke Overheyt, (die welcke alleen macht hebben in dese saken te disponeren) uyt sonderbare oorsaeken daertoe gedrongen, hebben gepresenteert gehadt, wanneer 't hare E.M. belieffte waer, een ordentelyck colloquium over de strydige puncten aen te stellen, dat wy ons dan met gequalificeerde personen souden versien. Ingevalle dan Uwe predicanten alsulcken ernst ende yver hadden tot voortplantinge der waerheyt Godts, mochten sy by denselven een colloquium procureeren. Ende wanneer het alsoo ordentelyck consenteert was, soo en souden aen onse syde niet gebreecken, wat tot onderhoudinghe der waerheyt nuttelyck ende dienstelyck syn mochte. Maer andersints behooren wy te volgen den raet van sommige van de Edele Heeren Staten, welke de onse int particulier hebben vermaent, dat wy ons in stilicheyt souden houden, ende alsulcke private disputen vlieden en myden. Ende in stede van kyvagie ende strydt, willen wy met onse gemeynthe den getrouwen vromen Godt in dese bedroefde tyden voor de prosperiteyt ende voorspoet der E.M. Heeren Staten ende Syn Exce. bidden, dat wy van de onslagen syner vyanden ende Spaensche Inquisitie mogen gesalveert (verlost) werden, dewelcke evensoo wel na onsen onderganck ende bloet als Ul. dursten want sy ons met Ul. in eenen graed houden. Daermede sal onsen Godt in den hemel, ende onsen Heeren van den Lande meer gedient syn, als met de saeken, die Ul. ons hebben laten voordragen. Ende by desen antwoord gedencken wy alsoo te blijven.

Datum Rotterdam, den 4n Martij 1607.

Ul. dw.

die ouderlingen der christelycke gemeynthen, de onveranderde Augsburchtsche Confessie toegedaen in Rotterdam" enz.

De korte inhoud is dus: ten eerste is bekend, dat

zij de Augsburgse Confessie belijden, die genoegzaam in Gods Woord is gegrond, waarbij zij blijven willen; ten andere is bekend, dat de aanhangers van deze confessie in 1566 en daarna door de Staten mede erkend zijn geweest in alle religieus handelingen en dat zij steeds vrije godsdienstoefeningen hebben mogen houden, alhoewel ook getracht is, deze te verhinderen; in de derde plaats wordt eraan herinnerd, dat er reeds vele twistgesprekken gehouden zijn, waarbij wordt opgemerkt, dat de huidige gereformeerden niet geacht worden, de vroeger aangebrachte argumenten te kunnen verbeteren; ten vierde zien zij niet in, waarom zij hun belijdenis disputabel zouden stellen, waar toch de gemeente er rust bij heeft; ten vijfde verbiedt de Schrift het disputeren, waar niets goeds uit voortkomt; en tenslotte staat het alleen aan de Staten, godsdienstgesprekken te doen houden.

Op Zondag 18 Maart vervoegde zich na afloop van de namiddagsgodsdienst een deputatie van de gereformeerden bij de lutherschen onder leiding van Lansbergen. Deze sprak over die brief haar bevreemding uit, alsof men om zulk een samenspreking verzocht had. Integendeel, de gereformeerden waren er altoos toe bereid geweest en Lansbergen had zelf al eens verzoek gevraagd van de magistraten om zulk een dispuut te mogen houden, wat hem echter geweigerd was. De afgevaardigden, die zich in Februari bij de lutherschen hadden vervoegd, hadden geen andere last dan hen te vermanen, dat zij de gereformeerden niet mochten beschuldigen van gebrek aan kennis en moed om met de lutherschen te disputeren. Hierover ontstond een brede discussie, waarin Lodewyckx, aan wie de boodschap was gedaan, staande hield, dat wel ter dege was meegedeeld, dat de predikant en ouderlingen zich gereed zouden maken om met de gereformeerde predikanten te disputeren, en dat men daarna zelfs tot tweemaal toe om een antwoord was geweest. Het bleek nu, dat die Februari-commissie haar boekje was te buiten gegaan. Men heeft daarop nog enige tijd met elkaar gesproken en elkaar tot meer verdraagszaamheid aangespoord. Wel vermaande Lansbergen de lutherschen, dat zij zich stil zouden houden in eigen kring en dus onthouden van alle agressie, maar ook werd de wens uitgesproken, dat beide gemeenten met elkaar in vrede en enigheid mochten leven.

Aldus aan al het samensprekingsrumoer in Rotterdam..... het happy end.

Het wordt meegedeeld in een anoniem stuk aan N. N. We laten in het midden, of en in hoeverre alles zich heeft toegedragen, zoals het verteld wordt. In ieder geval staat vast, dat er van samenspreking niets kwam, en ook, dat de lutherschen in Rotterdam en Amsterdam, zoals duidelijk is gebleken, van samenspreking niet wilden weten.

De gemeenschappelijke basis ontbrak. En dan is men al heel gauw op dood spoor. I. d. W.

DE MAGERE TERM

We hebben in de voorgaande artikelen niet verzwegen, dat in het bekende proces tegen de Hervormde Kerk materieel de klagers gelijk hadden in meer dan één opzicht. En dat o.i. de gevallen uitspraak, één en andermaal, schoon niet in alle delen, dan toch in sommige heeft nagelaten, gebruik te maken van de bevoegdheid van de rechter, om op bepaalde vragen van essentieel belang antwoord te geven, en daarmee op het gestelde bezwaar rechtsbijstand te verlenen.

De feiten wijzen uit, dat de klagers gelijk hebben op het punt, door hen mede in geding gebracht, dat n.l. de belijdenis-geschriften factisch afgeschaft zijn.

Het verweer nu, dat vóór de Hervormde Kerk ten dezen gevoerd is, laat dit dan ook zelf wel zien, al wil men op dit punt niet royaal toegeven. We lezen immers in de voor de Herv. Kerk sprekende „Memorie van Antwoord", dat deze kerk (!) „ervan overtuigd is, dat het resultaat" van het werk der opstelling en vaststelling der nieuwe „Kerkorde", „waarbij in gebed en diepgaande gesprekken is geworfeld om gezamenlijk te komen tot de formulering van de aard van het belijden der Kerk, allerm minst ertoe strekt om de belijdenis-geschriften af te schaffen".

Hier is elk woord een schijnbare afwijzing, maar voor wie barthiaanse en andere taal lezen kan, een feitelijke erkenning van het rechtmatige der door bezwaarden ingebrachte grief.

Let maar op:

1) de verrichte arbeid „strekt" er niet toe, om de belijdenis-geschriften af te schaffen. Maar het resultaat van de verrichte arbeid kwam er wel op neer. Trouwens: „afschaffen" kan bedoelen: officieel voor afgeschaft verklaren. Het kan óók inhouden: factisch buiten werking stellen, en dan zó, dat daar (deze keer) een officiële tint aan gegeven is. Het eerste is niet, het tweede wel dagelijks gebeurd.

2) „in gebed en diepgaande gesprekken" is „geworfeld" om „gezamenlijk" ergens toe te komen. Het subjectieve element krijgt hier voor de zoveelste maal de klemtoon; en het worstelen vindt men hier een excuus om het ontbreken van een niet

eens begeerde confessionele overwinning (in de handhaving der belijdenis-schriften) goed te praten, en om het niet-eens begrepen van zulk een overwinning te camoufleren; „worstelen" is toch zo'n dierbaar woord. We insinueren hier niet. Want we zeggen niet, dat men in deze Memorie-van-Antwoord opzettelijk „dierbare" woorden kiest. Doch we laten wel de mogelijkheid gelden, dat men onbewust zichzelf en anderen een rad voor de ogen gedraaid heeft, door van dat „worstelen" zo hoog op te geven in het verweer tegen een zeer concrete grief, dat n.l. de belijdenis-SCHRIFTEN zijn afgeschaft. Want dat het daar op uitdraaien móest, en dat van het begin af dit de opzet was („afschaffen", althans in de zin van le-gaal-practisch-buiten-werking-stellen-als-norm-om-te-kunnen-samenleven), dat erkent men zelf. Men wou immers gezamenlijk ergens toe komen? Het worstelen ging immers erom, gezamenlijk een doel te bereiken? Stel eens, dat de Dordtsche Synode haar zegel had gezet op een tevoren ondernomen worsteling, om gezamenlijk met de Remonstranten ergens toe te komen, dit dan als het vóór op gezette doel van een bewuste doorbraakpoging..... er was niets meer gebleven om te „overwinnen". Want men moet niet tot de mensen zeggen: wij zullen in elk geval worstelen om gezamenlijk een doel te bereiken, doch: wij moeten in elk geval allemaal bukken voor Gods waarheid; en die waarheid alleen is hetgeen verenigen kan; of wij „gezamenlijk" zullen kunnen verrichten wat een geoorloofde handeling is, zal dus daarvan afhangen, of wij goede belijdenis-inhouden niet alleen met de mond belijden. Het gezamenlijk handelen van gesprekken, maar of wij ze met het hart geloven en met de mond belijden. Het gezamenlijk handelen van de voorhanden mensen mag nooit bindende, en dus actie-beperkende doelstelling zijn. Als „orthodoxen" en „vrijzinnigen" worstelen om gezamenlijk wat te kunnen doen, dan heeft de doorbraak mentaliteit het doel gedictieerd en dus meteen de basis van de samenspreking. Dan is de zaak daar al verloren, en hebben de op die basis meewerkende orthodoxen bij voorbaat het recht der kerk uitgele-

verd. De rechter kwamen sommigen hunner deels met reden interpellieren; anderdeels moeten ze ook dat bedenken. Als „orthodoxen" met barthianen worstelen om ter zake van „het belijden" gezamenlijk iets te bereiken, onverschillig wat het is, hebben zij de eis der wet en de gave der belofte verkwanseld. Want barthianen zijn de ergste vijanden van het geloof aan en in de inhoud van wet en belofte. Ook wat ze over „de aard" van het belijden believen op te disselen, is een stuk van de inhoud van hun vermaledijde theorieën. Eer gereformeerden procederen, hebben zij dat zich te realiseren. Heeft onze pers — óók inzake de barthiaanse terminologie, en óók inzake dat „gezamenlijk" willen komen tot nieuwe formulering, nu niet volkomen gelijk gekregen?

3) En nu dus het allerergste. Wat wilde men dan zo graag gezamenlijk bereiken? Een nieuwe formulering! Een formulering, waarvan? Let nu op: een formulering van „de aard van het belijden der Kerk".

„De aard", niet de inhoud.

„Het belijden", niet de belijdenis, die op papier staat.

„Der Kerk" (hoofdletter, die zoetvloeiende, maar misleidende abstractie). Niet dat instituut, dat de nederlandse hervormde Kerk heet, bekend uit reglementen, collectezakjes, gebouwen, postadressen. Men wou natuurlijk graag dat instituut meekrijgen. Maar men begon bij „het belijden van de Kerk, en de aard van dat belijden". Blijkens invitaties aan anderen bedoelde men ook naar buiten indruk te maken; dit laatste woord bedoelt niets „hatelijks".

„De aard" van het belijden dus.

We hebben destijds in dit zelfde blad vrij uitvoerig geschreven over Barth's opvatting aangaande het nodige respect voor de belijdenis. In herhaling vallen doen we liever niet. Het kwam hierop neer: men moet respect hebben voor het pathos, de warmte, de gloed, en bewogenheid, waarmee de belijdenis is opgesteld. Maar haar inhoud, — die is weer heel wat anders. Zo'n belijdenis-geschrift is een ding-uit-het-verleden; maar het belijden is een onvoltooid tegenwoordige handeling in het heden. En dus: het komt aan niet op de inhoud (als ware die een hanteerbare norm en iudex controversarium, rechter over geschillen), maar het komt aan op dat pathos.

En toen kwam dan die worsteling onder die afgrijpselijke barthiaanse leiding. „Afgrijpselijk", wij ze door de schare in haar quasi-stichtelijk koeterwaals nooit begrepen is of begrepen worden kan. Om Barth te begrijpen, moet men hersens hebben, en ze goed gebruiken. Bovendien moet men een gezond en nooit insluimerend wantrouwen hebben in zijn taal; want ge moet voortdurend u herinneren, wat hij in de prolegomena gezegd heeft; en dat zijn de meesten bij de volgende lectuur al lang vergeten. Dan moet ge de „kleine letters" in zijn dogmatiek niet overslaan, want daar liggen de verantwoordingen of praeciserings, die de meesten evenwel over 't hoofd zien.

En toen begon dan het Stichtelijke Spel. Met dooernstige, eerlijke gezichten; want we komen niemand te na, en weten dat het een hele toer is, om als je uit handen van de barthiaanse hoogleraren op „de Kerk" losgelaten bent, precies te doorzien, waarom Haitjema van Hoedemaker zóveel verschil als de nacht van de dag, en dus ook als een barthiaan van een confessioneel. Een hele toer ook, om te weten, dat „de Kerk" een zachte mythe, en de hervormde kerk een hard lichaam is, dat elke dag vegeteert op de eigen axioma's van zijn leden: wat er ook gebeurt, steeds zal onze gehoorzaamheid zich laten „begrenzen" door het aan-blijven-willen van dit instituut, geen mythe, maar concrete realiteit. Het Spel begon. Niet eens kijk-spel werd het; het was dood-ernstig bedoeld, maar de schare snapte er geen syllabe van.

Men verdrage het woord „spel", waar niet bij gelijmacht wordt, als we het neerschrijven. Want die „gebeden" en „worstelingen", hoezeer „eerlijk bedoeld", nemen niet weg, dat toch maar de suggestieve zwitserse socialistendoper zijn hiel kon zetten op de dan óók nog dankbare leerlingen van Dordt, die hun les vergeten waren, en dachten, dat ze nu toch weer eens een goeie beurt gingen maken. Ze gingen worstelen met de in Dordrecht uitgewezenen, om gezamenlijk te formuleren de AARD van het belijden der Kerk. De ure der zoete wraak van Episcopus was geslagen, en het carillon speelde: Eerherstel der door Dordt gebannenen. Want ook Episcopus, de remonstrant, heeft al knap geformuleerde woorden op papier gezet over „de aard" van „het belijden" der „Kerk". Hij liep met zo'n Lied-van-verlangen-naar-de-Kerk de calvinisten nog voor de voet, ook toen ze hem uit de belijdenis-schriften en der kerk hadden veroordeeld en als calvinisten „gezamenlijk" (op grond van Schrift-en-belijdenis-inhouden) geworfeld hadden om de inhoud van de belijdenis der nederlandse gereformeerde kerk nog scherper te formuleren. Episcopus' uur had weer geslagen; het carillon speelde het lied-van-pathos-en-niet-van-letter. Respect voor pathos, a.v.p. Alle „doorbraak", alle „Beweging", en al wat verder dynamisch wezen mag, heeft pathos. En daarom verdient het respect. Hier wordt geworfeld! Worsteling is meer waard dan overwonnen-hebben. En de régie was bij de Barthianen. Zij hadden al lang begrepen, dat een formulering van de aard